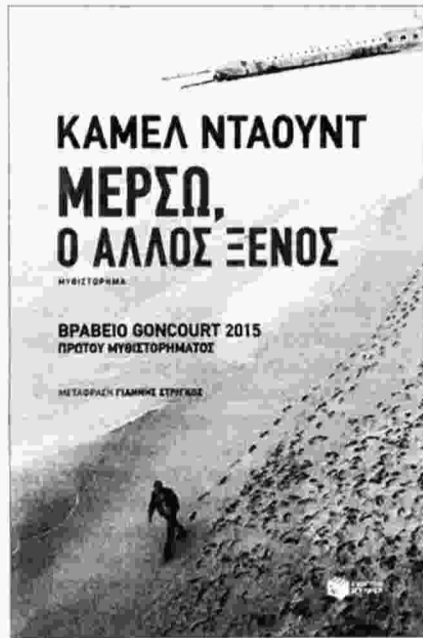

Μικρά σχόλια για βιβλία που διάβασα

Στην αρθρογραφία του, ο Νταούντ κάνει κριτική στα κινήματα της "αραβικής άνοιξης", επειδή δεν άγγιξαν ζητήματα ιδεών, κουλτούρας, θρησκείας κ.λπ., ενώ η πολεμική ματιά με την οποία βλέπει το ισλάμ τού κόστισε κατηγορίες για ισλαμοφοβία.

Ζωή και θάνατος στον κόσμο του παράλογου

Καμέλ Νταούντ "Μερσώ, ο άλλος ξένος"
(μτφ. Γιάννης Στριγκος, εκδ. Πατάκη, 2016)

Κάπου στα *Σημειωματάρια* του, ο Αλμπέρ Καμύ γράφει ότι «ο θάνατος ενός ατόμου μάς κάνει να υπερτιμάμε τη θέση του ανάμεσά μας. Ολόκληρο το παρελθόν είναι φτιαγμένο από το θάνατο, που το ετοιμάζει με ψευδαισθήσεις». Ο αλγερινός συγγραφέας Καμέλ Νταούντ, στο πρώτο του μυθιστόρημα, που απέσπασε μεταξύ άλλων το Βραβείο Γκονκούρ για πρώτο μυθιστόρημα, καταπιάνεται με ένα πολύ φιλόδοξο, δύσκολο και ριψοκίνδυνο εγχείρημα: να ξαναδηγηθεί από άλλη, λοξή σκοπιά την ιστορία του περιβόητου φόνου που περιγράφεται στον *Ξένο*, του Καμύ.

Ο Μερσώ, η εμβληματική πρωταγωνιστική φιγούρα του *Ξένου*, μετά την κηδεία της μητέρας του, στην οποία –αλίμονο γι' αυτόν!– δεν χύνει ούτε δάκρυ, δολοφονεί εν ψυχρώ έναν «Άραβα» στην παραλία, κάτω από τον εκτυφλωτικό ήλιο του Αλγερίου. Ο Νταούντ έρχεται τώρα να ξαναπεί την ιστορία μέσα από τα μάτια και τα λόγια του Χαρούν, του αδελφού του θύματος του Μερσώ – ενός θύματος που δεν μαθαίνουμε ποτέ το όνομά του ή τίποτε άλλο πέραν του ότι είναι Άραβας: «η λέξη "Άραβας" αναφέρεται είκοσι πέντε φορές στο βιβλίο κι ούτε μια φορά δεν γίνεται λόγος για το μικρό του όνομα, ούτε μια φορά [...] Μονάχα αλάτι και εκτυφλωτικό φως και στοχασμοί πάνω στην υπόσταση του ανθρώπου που έχει αναλάβει μια θεική αποστολή», λέει επανειλημμένα και οργισμένα ο Νταούντ στο δικό του βιβλίο, για να προσθέσει μάλιστα ότι «ακόμα και οι Άραβες τον προσδιόριζαν ως τον Άραβα», δείχνοντας έτσι το βάθος στο οποίο μπορεί να φτάσει η κυριαρχία του λόγου. Ο ίδιος ο συγγραφέας, από την άλλη πλευρά, είναι σαφής ως προς το θέμα: «ποτέ δεν ένιωσα Άραβας, ξέρεις. Είναι κάτι σαν τη "νεγροσύνη" που υπάρχει μονάχα

μέσα απ' το βλέμμα του λευκού», γράφει, συνομιλώντας έτσι με προβληματισμούς της μεταποικιακής θεωρίας.

Ο νεκρός χωρίς όνομα

Η γλώσσα, το όνομα, ο λόγος, αναδεικνύονται από τον συγγραφέα σε ζήτημα ζωής ή θανάτου («δεν σκοτώνει κανείς εύκολα έναν άνθρωπο όταν αυτός έχει όνομα»), αλλά και σε κρίσιμα πεδία σύγκρουσης και κυριαρχίας: «όταν οι αποικιοκράτες μάς αδειάζουν τη γωνιά, μας αφήνουν συχνά τρία πράγματα: κόκαλα, δρόμους και λέξεις – ή νεκρούς...».

Ο συγγραφέας έχει επίγνωση πως έχει να αναμετρηθεί και στην ουσία να αντιπαρεταθεί με ένα βιβλίο που έχει σημαδέψει την παγκόσμια λογοτεχνία και το οποίο, πέρα από το περιεχόμενο, έχει παντοδύναμο όπλο τη γραφή του: «ήξερε πώς να διηγηθεί μια ιστορία, σε σημείο μάλιστα που κατάφερε να κάνει το έγκλημά του να ξεχαστεί», «η ιστορία του είναι τόσο καλογραμμένη που ούτε καν διανοούμαι να τη μιμηθώ», «γράφει τόσο καλά», «όλοι τους έμειναν με το στόμα ανοιχτό μπροστά στην τέλεια αυτή γλώσσα που κάνει τον αέρα να παίρνει όψεις διαμαντιού, και όλοι δήλωσαν πως συναισθάνονται τη μοναξιά του δολοφόνου», «ένας άντρας που ξέρει να γράφει σκοτώνει έναν Άραβα που εκείνη τη μέρα δεν έχει καν όνομα», λέει ξανά και ξανά για τον *Ξένο* ο Νταούντ, προσπαθώντας να αντιστρέψει την οπτική γωνία από την πρώτη-πρώτη σειρά του βιβλίου: «Σήμερα, η μαμά ζει ακόμη», λέει, απέναντι στην περίφημη αρχή του *Ξένου*: «Σήμερα πέθανε η μαμά. Ίσως και χτες, δεν ξέρω». Έτσι κι αλλιώς οι άμεσες ή έμμεσες παραπομπές σε έργα του Καμύ είναι διαρκείς.

Η εξισορρόπηση

Στο βιβλίο του Νταούντ επανέρχεται διαρκώς η αποικιοκρατία, η Ανεξαρτησία και οι διαψεύσεις της: «είδα τον εν-

θουσιασμό της Ανεξαρτησίας να ξεφουσκώνει, είδα τις ψευδαισθήσεις να ναυαγούν». Στην αρθρογραφία του, ο Νταούντ κάνει κριτική στα κινήματα της «αραβικής άνοιξης», επειδή δεν άγγιξαν ζητήματα ιδεών, κουλτούρας, θρησκείας κ.λπ. «Η επανάσταση δεν σημαίνει νεωτερικότητα», λέει σε ένα άρθρο του, ενώ η πολεμική ματιά με την οποία βλέπει το ισλάμ αλλά και τους μετανάστες από μουσουλμανικές χώρες τού κόστισε κατηγορίες για ισλαμοφοβία, κουλτουραλισμό, εχθρότητα προς τους μετανάστες κ.λπ. Αυτός απάντησε λέγοντας πως εγκαταλείπει την αρθρογραφία και κατηγορώντας όσους του κάνουν κριτική από την «ασφάλεια των καφενείων τους στη Δύση» (ο ίδιος ζει στο Οράν).

Το βιβλίο έχει και αδυναμίες – φλύαρες στιγμές, μεγαλοστομίες ή βεβιασμένες διακηρύξεις. Ταυτόχρονα, όπως και ο πρωταγωνιστής του, κυριαρχείται από υπόγεια ένταση και θυμό. Ο Χαρούν ζητάει να είναι «άγριο» το μίσος εκείνων που τον ακούν. «Ένωσα ξαφνικά την ανάγκη του αδύνατου», λέει κάποια στιγμή ο Καλιγούλας, στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Καμύ. Μπροστά σε ένα αδύνατο έργο βρίσκεται στην πραγματικότητα ο Χαρούν στον πόλεμό του. Άλλωστε, η τελική απάντησή του δεν είναι παρά ένας άλλος φόνος, ενός τυχαίου Γάλλου, που τον διαπράττει αυτή τη φορά ο ίδιος και ο οποίος τον φέρνει αντιμέτωπο με τον πιο απόλυτο παραλογισμό: αν τον είχε διαπράξει πριν από την κήρυξη της Ανεξαρτησίας, έστω και λίγες ώρες, θα ήταν εθνικός ήρωας, ενώ τώρα, σκοτώνοντάς τον μόλις λίγο μετά, είναι ένας κοινός δολοφόνος. Αλλά, λέει ο Χαρούν, αυτός ο φόνος δεν μπορούσε παρά να γίνει: «Ναι, σκότωσα τον Ζοζέφ επειδή έπρεπε να εξισορροπηθεί το παράδοξο της κατάστασής μας».

Κώστας Αθανασίου